

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛОГОПЕДІЇ В ПЕРСОНАЛІЯХ:
ЗАПЛАТНА СВИТЛАНА МИХАЙЛІВНАHISTORY OF UKRAINIAN SPEECH THERAPY IN PERSONALITIES:
ZAPLATNA SVITLANA MYKHAYLIVNA

Стаття присвячена одній із актуальних тем в історії логопедії – дослідженню життєвого шляху Заплатної Світлани Михайлівни, становленню її як науковця та педагога. Аналіз дав можливість описати шлях її становлення як досвідченого і працюючого науковця. У статті виділено та охарактеризовано періоди життєвого і науково-педагогічного шляху вченої: дитячі роки та навчання в школі; юність і здобуття вищої освіти; навчання на логопедичному факультеті Народного університету наукових і педагогічних знань та отримання громадської професії логопеда дошкільної установи; робота логопедом у дошкільному навчальному закладі № 461 м. Києва; робота викладачкою в НПУ ім. М.П. Драгоманова; наукова робота в період заслуженого відпочинку. Також окреслено основні напрями науково-педагогічної діяльності: вивчення дітей із загальним недорозвиненням мовлення, фонетично-фонематичним недорозвиненням мовлення, алалією та афазією; дослідження організації логопедичної роботи у спеціалізованому дошкільному закладі; розробка книг для корекційної роботи з дітьми з порушеннями мовлення; розробка лекцій для студентів та курсів підвищення кваліфікації. Діяльність Світлани Михайлівни як викладача НПУ ім. М.П. Драгоманова вплинула на розвиток української логопедичної науки. Науковиця своєю неймовірною любов'ю до логопедії, до дітей та до своєї справи, надзвичайною наполегливістю, працьовитістю, чудовою професійною підготовкою та бажанням передати свої здобутки, знання і досвід майбутнім поколінням зробила величезний внесок у розвиток української логопедичної науки. Про це свідчить велика кількість її наукових праць. Світлана Заплатна є авторкою понад 40 публікацій. Її перу належить також серія книжок для дітей. У статті окреслюється необхідність розширення проблем, що розглядаються у педагогічному дискурсі. Підкреслено потребу розширювати науковий інтерес у напрямі вивчення здобутків окремих персоналії, що дозволяє поглибити знання та окреслити нові сутнісні характеристики і напрацювання сучасної логопедії.

Ключові слова: життєвий шлях, історія логопедії, науковиця, педагог, логопед, педагогічна спадщина, українські вчені.

The article is devoted to one of the current topics in the history of speech therapy – the study of the life of Svitlana Zaplatna, her formation as a scientist and teacher. The analysis made it possible to describe the path of her formation as an experienced and hard-working scientist. The article highlights and characterizes the periods of life and scientific and pedagogical path of the scientist: childhood and schooling, youth and higher education; study at the People's University of scientific and pedagogical knowledge at the Faculty of Speech Therapy and obtaining the public profession of speech therapist of a preschool institution; work as a speech therapist in a preschool educational institution № 461 in Kyiv; work as a teacher at National Pedagogical Drahomanov University; scientific work in the period of deserved rest. The main directions of scientific and pedagogical activity are also outlined: study of children with general speech underdevelopment, phonetic and phonemic disorders, alalia and aphasia; research of the organization of speech therapy work in a specialized preschool institution; development of books for correctional work with children with speech disorders; development of lectures for students and for advanced training courses. Svitlana's activity as a lecturer at the National Pedagogical Drahomanov University influenced the development of Ukrainian speech therapy science. The scientist has made a huge contribution to the development of Ukrainian speech therapy with her incredible love for speech therapy, children and her work, extraordinary perseverance, hard work, excellent training and desire to pass on their achievements, knowledge and experience to future generations. This is evidenced by the large number of her scientific works. Svitlana Zaplatna is the author of more than 40 publications. She also writes a series of books for children. The article also outlines the need to expand the problems considered in pedagogical discourse. The need to expand scientific interest in the direction of studying the achievements of individuals, which allows to deepen knowledge and outline new essential characteristics and achievements of modern speech therapy.

Key words: way of life, history of speech therapy, scientist, teacher, speech therapist, pedagogical heritage, Ukrainian scientists.

УДК 376-056.246(092)(477)
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.17>

Козинець О.В.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри логопедії
та логопсихології
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова
Ничаюк Т.С.,
магістр кафедри логопедії
та логопсихології
Національного педагогічного
університету імені М.П. Драгоманова

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Наразі важливим питанням для України є модернізація системи загальної та спеціальної освіти. Однак цей процес неможливий без дослідження й аналізу наукового досвіду попередніх поколінь. Вивчення та ґрунтовні дослідження наукових здобутків педагогів минулого дають змогу сучасним ученим використовувати їх у корекційній роботі, простежити генезис проблем розвитку освітньої системи та знайти шляхи їхнього вдосконалення. В цьому аспекті принципового значення набуває науково-педагогічна

спадщина Заплатної Світлани Михайлівни – логопедині, науковиці другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст., відмінника народної освіти, старшої викладачки кафедри сурдопедагогіки та логопедії, а згодом доцентки кафедри логопедії, авторки різноманітних наукових праць із проблем спеціальної педагогіки. Її діяльності, яка безпосередньо пов'язана з розвитком української корекційної педагогіки, досі не було приділено достатньої уваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз архівних, біографічних і наукових матеріалів,

а також проведені бесіди з колегами та рідними Світлани Михайлівни дали змогу висвітлити її життєвий і науковий шлях у динаміці та часовій послідовності. Однак варто зазначити, що згадок про життя та педагогічну діяльність науковиці в архівних даних збереглося досить мало, тому основна інформація була взята зі слів її рідної сестри, Черченко Тетяни Михайлівни.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Говорячи про наукові пошуки Світлани Михайлівни Заплатної, слід сказати, що вони пов'язані з вивченням дітей із порушенням мовлення та логопедією загалом, проте її внесок у теорію та практику української логопедії тривалий час залишався поза увагою дослідників. Зважаючи на цей факт, доцільним було б більш змістовно дослідити наукову та педагогічну діяльність вченої.

Мета статті – висвітлити теоретичні положення науково-педагогічної спадщини Заплатної Світлани Михайлівни та визначити місце її доробку в українській логопедії; окреслити основні етапи і напрями її професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Характерною ознакою сучасної педагогіки є інноваційність – здатність до оновлення, відкритість новому. Сьогодні система освіти в Україні невинно змінюється, реформується та розвивається [10]. Об'єктивне розуміння і врахування внеску в теорію і практику логопедії досягнень визначних особистостей має вагомий значення для розвитку цієї науки.

Однією з найяскравіших учених, які зробили вагомий внесок у розвиток спеціальної освіти у другій половині ХХ ст. – на початку ХХІ ст., була Заплатна Світлана Михайлівна – логопедина, науковиця, відмінник народної освіти, старша викладачка кафедри сурдопедагогіки та логопедії (1991–1998 рр.), згодом доцентка кафедри логопедії (1998–2009 рр.), профорг кафедри, авторка різноманітних наукових праць з проблем спеціальної педагогіки, які публікувались у провідних наукових журналах, ініціаторка проведення курсів підвищення кваліфікації логопедів по всій Україні.

Неоціненне значення для української корекційної педагогіки становлять її численні науково-педагогічні праці. Світлана Михайлівна є авторкою понад 40 публікацій. Її перу належить також серія книжок для дітей: «Мы идем в лес» [3], «Что ты знаешь о животных?» [5; 6], «Что ты знаешь о птицах?» [7]. До кола наукових інтересів Світлани Михайлівни входили проблеми недорозвинення мовлення, алалії, афазії та методи їхньої корекції [9].

Народилася Заплатна Світлана Михайлівна 16 січня 1954 р. у с. Камінь-Риболов Ханкайського району Приморського краю у звичайній родині військовослужбовця Черченка Михайла Григоровича та медичної працівниці, фельдшерки, аку-

шерки Черченко Антоніни Іванівни. До Києва сім'я військовослужбовця переїхала у 1959 р. Саме тут, у 1961 р., Світлана пішла до школи. Перші 5 років навчалась у школі № 120 м. Києва. Була відмінницею, відвідувала театральний гурток.

У 1967 р. батько отримав призначення на службу в Угорщину, де Світлана продовжила навчання в СШ № 56 ПГВ у м. Дебрецен. У цій школі вона швидко завоювала авторитет та повагу однокласників, була чудовим організатором цікавих подій, вистав, проводила «шефські уроки» з учнями початкових класів. Юна Світлана навчалася старанно й сумлінно, підтримуючи досить високий рівень знань. У 1971 р. закінчила школу та отримала атестат [9].

Згодом, повернувшись до Києва, перед Світланою постало чи не найважливіше питання для кожного з нас: до якого ЗВО вступати? Адже цей крок є вирішальним у визначенні своєї професії та призначення в житті. Можливість пізнати науки, здобути нові знання, отримати професію, що дасть змогу працювати та допомагати дітям у майбутньому, настільки зацікавили її, що Світлана остаточно вирішила вступити до Київського державного педагогічного інституту імені О.М. Горького (КДПІ) (наразі – Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова) [8]. Успішно склавши іспити, дівчина почала новий етап життя в ролі студентки 42 групи дефектологічного факультету. Саме тут і почали формуватися передумови становлення її як педагога.

За час навчання в інституті Світлана брала участь у багатьох наукових конференціях, була незмінним організатором цікавих зустрічей на факультеті, відвідувала багато спеціальних шкіл, інтернатів, де проходила педагогічну практику, працювала в дитячих літніх таборах в Одесі та Львові (з розмови з Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

Бажання молоді студентки-першокурсниці не залишатись осторонь цікавого інститутського життя, її товариськість та відкритість до всього нового подарували їй величезну кількість знайомих і друзів. Світлана була дуже відповідальною та старанною студенткою, багато працювала й постійно удосконалювала свої знання, що згодом і дало свій результат. У 1975 р. вона закінчила інститут із червоним дипломом із відзнакою й здобула кваліфікацію вчителя та логопеда допоміжної школи.

У 1975 р. Світлана познайомилась із Володимиром Заплатним, аспірантом університету ім. Т.Г. Шевченка, з яким і вирішила пов'язати все своє подальше життя, незабаром молоді люди одружилися. Через деякий час Володимир став доцентом кафедри теоретичної механіки Київського політехнічного інституту. Щире кохання дало свої плоди: Володимир та Світлана у 1980 р. стали щасливими батьками сина Владислава, а у 1986 р. – ще й Максима.

Світлана Михайлівна відрізнялася винятковою працьовитістю, бажанням зробити свій внесок у розвиток української логопедичної науки. Отримавши диплом та закінчивши КДПІ ім. О.М. Горького, вона ще більше захопилася бажанням почати працювати з дітьми та проводити з ними корекційно-розвивальну роботу, тому в 1975 р. вступила до Народного університету наукових і педагогічних знань [9]. Наполегливість, велике бажання пізнавати нове, любов до літератури спонукають її продовжити навчання та здобути професію логопеда. З 1975 по 1977 рр. науковиця навчалася на логопедичному факультеті Народного університету наукових і педагогічних знань й успішно закінчила навчання. 26 травня 1977 р. рішенням ради Народного університету їй було присвоєно громадську професію «Логопед дошкільної установи» (з розмови із Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

Отримавши можливість офіційно працювати, Світлана Михайлівна 28 серпня 1975 р. влаштувалася на роботу логопедом спеціалізованого дошкільного закладу «Ясла-садок № 461» Дніпровського району м. Києва. До роботи вона ставилася надзвичайно відповідально й творчо, сумлінно виконувала свої обов'язки. Намагалася постійно збагачувати власні знання, покращувати професійні навички, щоб мати змогу ефективніше проводити корекційно-розвивальну роботу з дітьми із тяжкими порушеннями мовлення (з розмови із В.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

На базі цього спеціалізованого дошкільного закладу, де працювала науковиця, проходили педагогічну практику студенти дефектологічного факультету КДПІ ім. О.М. Горького під керівництвом доцентів Л.О. Смірнкової, О.М. Гопіченко та інших викладачів інституту. Коли до Світлани Михайлівни прикріплювали студентів кафедри, вона намагалася поділитися з ними своїм досвідом, показати, як теорію застосовувати на практиці, розповісти і продемонструвати максимум із того, що було можливим. Студенти, які проходили практику саме зі Світланою Михайлівною, завжди були задоволені та з захопленням розповідали про її професійний підхід до роботи з дітьми (з розмови із М.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

19 листопада 1975 р. Світлана Михайлівна перейшла працювати до дошкільного закладу № 453 м. Києва, обійнявши посаду вчителя-логопеда, але за рік, у 1976 р., науковиця звільнила займану посаду в ДНЗ № 453 через те, що була зарахована на посаду логопеда до дошкільного закладу «Ясла-садок № 433» Дніпровського району м. Києва. У 1987 р. Світлану Михайлівну в зв'язку з переведенням груп зараховують на посаду вчителя-логопеда до дошкільного закладу № 521 м. Києва [9].

За час роботи логопедом у садочку Світлана Заплатна, захопившись ідеєю розвитку мовлення

у дошкільнят із порушеннями мовлення, написала та видала серію дитячих книжок із методичними розробками для роботи з дітьми, які мають фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення (далі – ФФНМ) та загальне недорозвинення мовлення (далі – ЗНМ): «Что ты знаешь о животных?» [5; 6], «Что ты знаешь о птицах?» [7], «Мы идем в лес» [3] тощо. Ці книги були написані за матеріалами консультацій та індивідуальних занять із дітьми, які мали ФФНМ та ЗНМ, практично на них і перевірялися всі методики та дидактичний матеріал.

Внесок Світлани Михайлівни в роботу дитячих навчальних закладів не залишався непоміченим, їй неодноразово – у 1980, 1982 та 1984 рр. – оголошували подяку «за великі трудові успіхи, досягнуті у вирішенні загальних завдань комуністичного виховання дітей», що було вказано в її трудовій книжці (з розмови із В.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

21 травня 1985 р. Світлана Михайлівна на честь 1500-річчя Києва рішенням виконавчого комітету Київської міської ради народних депутатів від Президіуму Верховної Ради СРСР була нагороджена медаллю «На пам'ять 1500-річчя Києва», а 3 червня 1985 р. науковиця одержала Почесну грамоту. В 1989 р. Світлана Заплатна отримала звання «Старший вчитель», 7 квітня 1991 р. їй присвоюють вищу категорію. Висока професійність роботи та ефективність корекційних занять гідно оцінювалися. Світлана Михайлівна в 1991 р. була нагороджена званням «Відмінник народної освіти» [9].

У 1991 р. Світлана Заплатна приймає одне з важливих рішень у своєму житті, за власним бажанням звільняється з посади вчителя-логопеда ДНЗ № 521 м. Києва та йде працювати викладачем на кафедру сурдопедагогіки і логопедії. З 1991 по 2009 рр. життя та професійна діяльність Світлани Михайлівни Заплатної були пов'язані з НПУ ім. М.П. Драгоманова, куди вона була запрошена на викладацьку роботу на кафедру сурдопедагогіки та логопедії (1991–1998 рр.), а згодом – на кафедру логопедії (1998–2009 рр.), адже не лише чудово володіла знаннями, а й мала багатий практичний досвід логопедичної роботи з дітьми. Тривалий час Світлана Михайлівна була проформом кафедри [9].

У 1994 р. науковиця вирішує вступити до аспірантури тоді ще Державного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, тому звільняється з посади старшого викладача кафедри сурдопедагогіки та логопедії. У 1997 р. закінчує аспірантуру й повертається на посаду старшого викладача, а згодом, у 1998 р., переводиться з кафедри сурдопедагогіки на кафедру логопедії (з розмови із Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

У той час Світлана Михайлівна почала роботу з написання кандидатської дисертації на тему «Корекційна робота з дітьми з моторною алалією», в якій вчена намагалася поєднати психолінгвістич-

ний та медичний підходи до вирішення проблеми. Її науковим керівником була відома в логопедії професорка Є.Ф. Соботович. На жаль, у тяжкі 90-ті рр. перебудови в житті науковиці настали скрутні часи. Через смерть чоловіка їй довелося самотужки піднімати на ноги двох синів, тому кандидатська робота, яка вже була дописана, відійшла на другий план і не була захищена. Світлана Михайлівна не отримала звання «Кандидат педагогічних наук» (з розмови із М.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

Не зупиняючись на вже виданих працях, Світлана Михайлівна продовжує поглиблено цікавитися різними порушеннями мовлення та в 1995 р. видає статті на тему: «Методика коррекционного воздействия при дислалии с использованием полифонаторов ПФ-03-01, ПФ-03-02 (пособие для логопедов и врачей) в соавторстве с к.п.н. Луцко К.В., д.б.н. Морзом Б.С.» [2] та «Принципи вивчення порушень формування лексичної семантики у дітей» [4].

Занурившись у педагогічний процес на кафедрі логопедії НПУ ім. М.П. Драгоманова, спостерігаючи за дослідженнями колег, Світлана Михайлівна ще більше поринула в логопедичну науку. До кола її наукових інтересів увійшли проблеми недорозвинення мовлення, алалії, афазії та методи їхньої корекції.

Вчена постійно прагнула вдосконалювати свої знання, їй повсякчас хотілося дізнаватися щось нове. Тому вона вирішує поїхати на курси підвищення кваліфікації до Москви. У 1992 р. Світлана Заплатна закінчила курси підвищення кваліфікації в Московському педагогічному інституті, де познайомилася з багатьма видатними науковцями, логопедами різних напрямів (з розмови із Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

Працюючи на кафедрі, Світлана Михайлівна читала лекції з логопедії, великий практичний досвід та ґрунтовні теоретичні знання забезпечили дуже високий рівень викладацької діяльності. Науковиця користувалася заслуженим авторитетом серед студентів і викладачів дефектологічного факультету. Вона розробила багато курсів лекцій із логопедії. Випускники логопедичного факультету, які були її студентами, і досі згадують лекції Світлани Михайлівни з великою вдячністю та саме її вважають кращим викладачем і науковим керівником (з розмови із В.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

Колеги, з якими працювала Світлана Заплатна, згадують її як педагога з великої літери. Зокрема, С.Ю. Конопляста розповідає: «Я добре пригадую Світлану Михайлівну, коли ми працювали разом. До неї завжди можна було звернутися за порадою та підтримкою, їй якимось чином завжди вдавалося створювати навколо себе у колективі, серед колег і студентів сприятливу натхненну атмосферу. Вона постійно була усміхнена, тому спілкування з нею завжди покращувало настрій» (з розмови з С.Ю. Коноплястою, 19 грудня 2020 р.).

Н.В. Чередніченко пригадує, що «всі знали Світлану Михайлівну як людину, надзвичайно працелюбну та енергійну, людину, яка завдяки своїй неймовірній енергетиці заряджала всіх позитивом, людину творчу та амбіційну» (з розмови з Н.В. Чередніченко, 8 січня 2021 р.).

І.С. Марченко додає: «Світлана Михайлівна була чудовим педагогом, висококваліфікованим логопедом, доброю, уважною, відкритою колегою. В її серці вистачало тепла на кожного, за період роботи на кафедрі вона щедро ділилася знаннями не з одним поколінням логопедів та дефектологів» (з розмови з І.С. Марченко, 19 грудня 2020 р.).

Неодноразово за вагомих особистих внесок у розвиток університету, підготовку майбутніх фахівців та досягнення високих показників у професійній діяльності вона нагороджувалася подяками і грамотами університету. У 1980 р. ім'я Світлани Михайлівни як однієї з кращих дефектологів-практиків було занесено до Книги пошани Міністерства освіти УРСР [9].

У 2007 р. Світлана Заплатна була переведена з посади старшого викладача кафедри логопедії на посаду доцента. Викладацьку діяльність Світлана Михайлівна поєднувала з практичною роботою. Вона працювала в поліклініці з людьми, які перенесли інсульт та мали афазію, проводила корекційні заняття з дітьми з моторною та сенсорною алалією. Саме практичний досвід давав їй матеріал для написання наукових статей, методичних розробок.

Головною метою Світлани Заплатної як викладача було навчити студентів не лише теорії, а вмінно застосовувати її на практиці. Науковиця прагнула надати майбутнім логопедам можливість бачити дітей із важкими порушеннями мовлення, спілкуватися з ними, для цього вона неодноразово влаштовувала практичні заняття, куди запрошувала дітей, з якими вона займалася як логопед, та їхніх батьків. Такі заняття давали Світлані Михайлівні як дослідниці багато матеріалу для підготовки методичних рекомендацій із логопедичної роботи, які періодично публікувалися на кафедрі (з розмови з Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

Світлана Михайлівна проводила консультації дітей із порушеннями мовлення на заняттях разом зі студентами, які теж мали змогу поспілкуватися з дітьми та їхніми батьками. Студенти обстежували дитину, а потім розповідали педагогу, яке вона, на їхню думку, має порушення мовлення та яку корекційну роботу вони вважали б за доцільне проводити з нею. Світлана Михайлівна уважно слухала думки й висновки студентів, вносила корективи, якщо були неточності. Такі живі практичні заняття Світлана Заплатна проводила регулярно, а також постійно влаштовувала відкриті лекції та семінари (з розмови із В.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

Студенти щоразу з нетерпінням чекали заняття зі Світланою Михайлівною, адже були впевнені, що воно буде надзвичайно цікавим та точно не схожим на попереднє. Їм imponувала подача матеріалу, вони говорили, що її лекції схожі на виставу. Світлана Михайлівна беззаперечно мала дар викладання, вона читала лекції з надзвичайною віддачею, артистично, виразно, наводила безліч цікавих прикладів із життя, вміло показувала, як «сухі» теоретичні знання застосувати під час проведення логопедичних корекційних занять із дітьми з різними мовленнєвими порушеннями.

Її учні згадують лекції та семінари вченої з захопленням та вдячністю, адже завдяки її підходу вони мали змогу бачити, як теоретичні знання застосовуються на практиці.

Науковиця постійно прагнула не лише надавати логопедичну допомогу дітям із порушеннями мовлення, не лише поповнювати власні знання новими, вона хотіла передавати свій досвід та практичні вміння студентам і колегам, тому систематично читала лекції на курсах підвищення кваліфікації вчителів-логопедів різних навчальних закладів, була керівником та допомагала у написанні наукових робіт студентам факультету, які отримували нагороди в різноманітних конкурсах (з розмови із М.В. Заплатним, 9 лютого 2021 р.).

Світлана Михайлівна практично весь час, з моменту вступу до університету, не припиняла проводити логопедичну роботу з дітьми з порушеннями мовлення. Мала настільки багатий практичний досвід і великий багаж теоретичних знань, що погоджувалася на проведення занять з дітьми з тяжкими мовленнєвими порушеннями, яким відмовляла більшість логопедів Києва, адже, як правило, це були складні випадки порушень звуковимови, з якими інші спеціалісти не могли впоратися самостійно і вважали, що виправити порушення мовлення майже неможливо. Світлана Михайлівна без жодних сумнівів брала такі складні випадки та робила неможливе. Вона займалася з дітьми з дошкільного віку, була поруч, коли вони йшли до школи, й підтримувала з ними зв'язок до того часу, поки вони не закінчували її. З деякими учнями тримала зв'язок упродовж усього свого життя. Логопедія мала таку величезну кількість вдячних батьків та дітей, що й досі, через 20 років, рідні отримують листи від її учнів, які, вже будучи дорослими, згадують свого улюбленого логопеда і дякують їй за можливість жити повноцінним життям (з розмови із Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

31 січня 2009 р. Світлана Михайлівна була звільнена із займаної посади доцента кафедри логопедії тоді вже Інституту корекційної педагогіки та психології ім. М.П. Драгоманова у зв'язку з виходом на наукову пенсію.

18 травня 2018 р. на 65 році життя Заплатна Світлана Михайлівна померла. Похована на Лісовому кладовищі міста Києва [9].

Своїми науковими дослідженнями та плідною педагогічною діяльністю вона зробила значний внесок у становлення та розвиток вітчизняної логопедичної науки та практики. Про це свідчить значна кількість її наукових праць: дослідження організації логопедичної роботи в спеціалізованому дошкільному закладі; розробка книг для корекційної роботи з дітьми з порушеннями мовлення; розробка лекцій для студентів та курсів підвищення кваліфікації; методичні рекомендації, програми, статті, тези доповідей конференцій, симпозіумів, семінарів у наукових збірниках та педагогічних фахових виданнях [1].

У 1989 р. побачила світ книга Світлани Заплатної «Мы идем в лес» [3]. Вона поклатла початок науковій роботі вченої. На цій книзі науковиця не збиралася зупинятися, тому, продовжуючи плідно працювати у садочку № 461 м. Києва, проводила заняття з дітьми, використовувала свої нові ідеї та підходи до корекційних занять і вже в 1991 р. видала наступну книгу – «Что ты знаешь о животных?» [5; 6], а в 1994 р. – книгу «Что ты знаешь о птицах?» [7]. Ці книги й досі з задоволенням використовують логопеди на заняттях із дітьми. Світлані Михайлівні надзвичайно хотілося вдосконалити логопедичну роботу з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення, вона прагнула віднайти нові підходи до проведення логопедичних занять, тому постійно вдосконалювалася, писала нові й нові роботи.

Варто наголосити, що такі напрацювання Світлани Заплатної, її впевнений виклад інформації, детальне вивчення та виявлення нового розкрили її як науковця. Серед наукових інтересів Світлани Михайлівни були попередження порушень звукової системи мовлення, методика формування правильної звуковимови у дітей із загальним недорозвиненням мовлення [2–7].

Упродовж усієї своєї трудової діяльності Світлана Заплатна зарекомендувала себе як вмилу та старанну колегу й практика. Вона була нагороджена нагрудним знаком «Відмінник народної освіти» [9]. Педагогиня з великим ентузіазмом приділяла час на безоплатні консультації батьків дітей із тяжкими порушеннями мовлення. На цих консультаціях, які частіше за все проводилися на кафедрі сурдопедагогіки та логопедії, були присутні студенти, що давало їм змогу здобувати практичний досвід із логопедії та навчатись у досвідченого практика. Продовжуючи свою наставницьку стежу, Світлана Михайлівна ніколи не відмовляла своїм колегам у консультаціях з тих чи інших питань мовленнєвих порушень та у допомозі, активно залучала їх до наукової діяльності. Навіть перебуваючи на заслуженому відпочинку, продовжувала надавати логопедичну та корекційну допомогу дітям із тяжкими порушеннями мовлення до останнього (з розмови із Т.М. Черченко, 12 лютого 2021 р.).

Висновки. Детальне дослідження життєвого шляху та науково-педагогічної спадщини логопедки, науковиці другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст., старшої викладачки кафедри сурдопедагогіки та логопедії, а згодом доцентки кафедри логопедії, відмінника народної освіти, профорга кафедри, авторки різноманітних наукових праць з проблем спеціальної педагогіки, які публікувались у провідних наукових журналах, ініціаторки проведення курсів підвищення кваліфікації логопедів по всій Україні Заплатної Світлани Михайлівни дало змогу зробити наступні висновки:

1. Виявлено і визначено становлення Світлани Михайлівни Заплатної як відомої педагогині та науковиці другої половини ХХ ст. – початку ХХІ ст.: догляд за молодшою сестрою, навчання в інституті, робота у спеціалізованому ДНЗ, особистісний приклад наукових вчителів Світлани Михайлівни – провідних фахівців педагогіки, логопедії, корекційної педагогіки.

2. Виділено та охарактеризовано періоди життєвого та науково-педагогічного шляху вченої:

I період – дитячі роки та навчання у школі (1954–1971 рр.).

II період – юність та здобуття вищої освіти (1971–1975 рр.).

III період – навчання на логопедичному факультеті Народного університету наукових і педагогічних знань та отримання громадської професії логопеда дошкільної установи (1975–1977 рр.).

IV період – робота логопедом у дошкільному навчальному закладі № 461 м. Києва (1977–1991 рр.).

V період – робота викладачкою в НПУ ім. М.П. Драгоманова (1991–2009 рр.).

VI період – наукова робота в період заслуженого відпочинку (2009–2018 рр.).

3. Окреслено основні напрями науково-педагогічної діяльності: вивчення дітей із ЗНМ, ФФНМ, алалією та афазією; дослідження організації логопедичної роботи у спеціалізованому дошкільному закладі; розробка книг для корекційної роботи

з дітьми з порушеннями мовлення; розробка лекцій для студентів та курсів підвищення кваліфікації.

4. Визначено основні фактори, які вплинули на сферу наукових інтересів педагога; зміст викладацької діяльності Світлани Заплатної в НПУ ім. М.П. Драгоманова.

5. Охарактеризовано внесок вченої в теорію та практику логопедії.

Подальші перспективи досліджень можливі у напрямі розвідок специфіки педагогічних напрацювань інших представників української корекційної педагогіки та більш детального висвітлення всіх аспектів науково-педагогічних пошуків вченої.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Берник Т.Л. Зародження основ логопедичної допомоги в Україні. *Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі* : науково-методична збірка. Вид. 5. Київ, 2004. 115 с.

2. Заплатна С.М. Методика коррекционного воздействия при дислалии с использованием полифонаторов ПФ-03-01, ПФ-03-02 : пособие для логопедов и врачей. Киев, 1995. 15 с.

3. Заплатна С.М. Мы идем в лес. Альбом с игровыми заданиями. Киев, 1989. 16 с.

4. Заплатна С.М. Принципи вивчення порушень формування лексичної семантики у дітей. Київ : Інститут дефектології, 1995. С. 5–11.

5. Заплатна С.М. Что ты знаешь о животных? Киев, 1991. 6 с.

6. Заплатна С.М. Что ты знаешь о животных? Киев, 1995. 6 с.

7. Заплатна С.М. Что ты знаешь о птицах? Киев, 1994. 6 с.

8. Історія факультету спеціальної та інклюзивної освіти : вебсайт. URL: <https://fkpp.npu.edu.ua/istoriia-fakultetu> (дата звернення: 19.12.2020).

9. Київський архів Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова. Ф. Р. 346. Оп. 5. Арк. 84.

10. Супрун М.О. Корекційне навчання учнів допоміжних закладів освіти: витоки, становлення та розвиток (друга половина ХІХ ст. – перша половина ХХ ст.). Київ : Видавництво А.В. Паливода, 2005. 154 с.